

ЗАНЯТТЯ 19. ХТО Є ГРОМАДОЮ?

Аркуш 12

Занурення

Вправа 1. Мовчазне споглядання. Перші образи

Дії вчителя/вчительки:

Покажіть аркуш малюнку учнівству. Попросіть просто подивитися на нього мовчки протягом кількох хвилин. Не коментуйте, не ставте питань. Нехай кожна дитина сама зануриться в те, що бачить.

Дії учнівства:

Розглядають аркуш без коментарів. Можуть сидіти зручно, як їм подобається. Право на мовчання повністю збережено.

Вправа 2. Перше слово. Перше відчуття

Дії вчителя/вчительки: "Які слова, образи чи відчуття з'явилися в вас, коли ви дивилися на цей аркуш? Можете поділитися одним словом або фразою. А можете просто послухати інших."

Дії учнівства: Добровільно діляться першими враженнями. Можуть назвати слово, фразу, емоцію або образ.

Орієнтовні відповіді:

- "Разом"
- "Друзі"
- "Моя школа"
- "Важко намалювати всіх"
- "Хто головний?"
- "Велика родина"
- "Не знаю, де я в цьому"
- "Цікаво, як вони познайомилися"

Вправа 3. Тіло громади. Фізичне відчуття спільності

Дії вчителя/вчительки: "Встаньмо і створімо коло. Подивіться навколо — ось наша маленька громада зараз. Як відчуває ваше тіло, коли ви стоїте в колі з іншими людьми? Чи змінюється щось у вашому диханні, настрої, відчуттях?"

Дії учнівства: Стають у коло, спостерігають за власними відчуттями. Можуть поділитися спостереженнями або мовчати.

Орієнтовні відповіді:

- "Стало тепліше"
- "Трохи хвилююся"
- "Цікаво дивитися на всіх"
- "Відчуваю себе частиною чогось більшого"
- "Хочеться усміхнутися"
- "Соромно трохи"
- "Підтримку відчуваю"

Дослідження

Вправа 4. Візуальне мислення. Що ми бачимо на аркуші?

Дії вчителя/вчительки: "Що ви бачите на цьому аркуші? Опишіть конкретно: фігури, лінії, слова, розташування. Що може відбуватися в цій сцені?"

Дії учнівства: Описують візуальні елементи, висловлюють здогадки про те, що відбувається на малюнку.

Орієнтовні відповіді:

- "Бачу багато рамочок, ніби портрети"
- "Люди стоять у групі"
- "Текст написаний рукою художниці"
- "Один силует чіткий, інші розмиті"
- "Здається, хтось у центрі, інші навколо"
- "Лінія під ногами, ніби підлога або земля"
- "Слова "школа", "клас", "планета" — різні розміри громад"

Вправа 5. Читання тексту на аркуші

Дії вчителя/вчительки: "Прочитаймо разом текст на аркуші: "Хто є громадою?", "Намалюй портрет громади міста, школи, класу, двору, планети", "Що хороше відбулося в громаді?" Який з цих текстів найбільше резонує з вами?"

Дії учнівства: Читають разом, обирають фрагмент тексту, що найбільше зацікавив.

Орієнтовні відповіді:

- "Цікаво про портрет громади. Як це намалювати?"
- "Планета — це дуже велика громада"
- "Хороше в громаді — хочу про це говорити"
- "Не знаю, чи є я частиною всіх цих громад"
- "Двір — це теж громада? Не думав/ла"
- "Можна намалювати різні портрети різних громад"

Вправа 6. Філософські питання допитливої дитини

Дії вчителя/вчительки: "Уявімо, що дуже цікава дитина задає дорослим незвичайні питання про громаду. Що це могли б бути за питання?"

Дії учнівства: Формулюють незвичайні питання про громаду, спільність, належність.

Орієнтовні відповіді:

- "Чи у тварин є громадянство?"
- "Чому дерева в лісі не сваряться між собою?"
- "Чи може бути громада з однієї людини?"
- "У яких птахів найкраща громада?"
- "Чому мурахи так добре живуть разом, а люди іноді ні?"
- "Чи може хтось не належати до жодної громади?"
- "Що буде, якщо всі в громаді будуть однакові?"
- "Чи потрібна громада деревам?"

Вправа 7. Метафоричне дослідження. Громада як...

Дії вчителя/вчительки: "Якби громада була звуком, який би це був звук? Якби мала колір, який колір? Якби була стравою, що це було б? Якби мала запах?"

Дії учнівства: Шукають асоціації, створюють метафори для поняття громади.

Орієнтовні відповіді:

- "Звук як оркестр — багато інструментів разом"
- "Колір як веселка — всі кольори поряд"
- "Як борщ — все різне, але смачно разом"
- "Запах як пекарня — тепло і затишно"
- "Як шум дощу — ритмічно і заспокійливо"
- "Колір сірий — не всі громади хороші"
- "Як хор — коли співають разом, красиво"

Вправа 8. Особистісні зв'язки. Мої громади

Дії вчителя/вчительки: "Подумайте про громади, частиною яких ви є. Це може бути родина, клас, спортивна команда, онлайн-спільнота, сусіди... В якій громаді ви відчуваєте себе найбільш собою? А в якій іноді важко?"

Дії учнівства: Рефлексують про власну належність до різних громад, можуть поділитися досвідом.

Орієнтовні відповіді:

- "У спортивній команді я справжній/я"
- "В онлайн-грі ми справді команда"
- "У класі іноді не розумію, де моє місце"
- "З друзями в чаті найкраще"
- "Вдома інколи не можу бути собою"
- "В хорі всі важливі однаково"
- "Не завжди знаю, чи належу я тут"

Творчість

Вправа 9. Варіанти творчих завдань.

Варіант А. Портрет моєї громади

Оберіть одну громаду, частиною якої ви є, і створіть її портрет. Це може бути малюнок, колаж, схема, мапа або навіть скульптура з пластиліну. Покажіть, хто там є, як ці люди пов'язані, яке ваше місце.

Варіант Б. Репортаж з громади

Уявіть, що ви журналіст/журналістка, який/яка пише статтю "Що хорошого відбулося в нашій громаді". Оберіть громаду (школа, район, місто, країна) і напишіть короткий репортаж про позитивні події.

Варіант В. Рецепт ідеальної громади

Створіть "рецепт" для ідеальної громади. Які "інгредієнти" потрібні? Скільки чого додати? Який "спосіб приготування"? Як "подавати"?

Рефлексія

Вправа 10. Особиста рефлексія. Мовчазне осмислення

Дії вчителя/вчительки: "Дайте собі кілька хвилин мовчання, щоб обдумати наше заняття. Що найбільше вас здивувало? Що хочеться запам'ятати? Які питання виникли?"

Дії учнівства: Мовчки рефлексують над заняттям, можуть робити нотатки або просто думати.

Вправа 11. Спільне коло. Добровільний обмін

Дії вчителя/вчительки: "Хто хоче поділитися одним відкриттям, яке зробив/ла сьогодні про громаду або про себе як частину громади? Пам'ятайте: ділитися не обов'язково."

Дії учнівства: За бажанням діляться інсайтами, відкриттями, новими розуміннями.

Орієнтовні відповіді:

- "Зрозумів/ла, що я одночасно в багатьох громадах"
- "Виявилось, що в мене є роль у створенні атмосфери в класі"
- "Подумав/ла про те, як зробити нашу громаду кращою"
- "Зрозумів/ла, що не всі громади однакові для мене"
- "Хочеться створити нову громаду для чогось важливого"

Вправа 12. Валізка додому. Експерименти з громадою

Дії вчителя/вчительки: "Ось кілька ідей для дослідження громади в повсякденному житті. Оберіть те, що цікаво, або придумайте своє:"

Варіанти завдань

Сімейні дослідження:

- Запитайте в родини: "Якими громадами пишається наша сім'я?"
- Створіть схему громад вашої родини

Цифрові експерименти:

- Зробіть фотопроект "Громади мого району"
- Створіть онлайн-опитування "Що робить громаду щасливою?"

Дослідницькі місії:

- Познайомтеся з новою людиною у своїй громаді
- Знайдіть "невидиму" громаду (наприклад, люди, що вигулюють собак)

Філософські експерименти:

- Поставте комусь питання: "Чи може бути громада занадто великою?"
- Подумайте: "Що потрібно, щоб почуватися частиною громади?"

Творчі практики:

- Створіть "портрет дня" різних громад у вашому житті
- Придумайте символ для вашої улюбленої громади

МЕТОДИЧНІ КОМЕНТАРІ ДЛЯ РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП

Для 9-11 років:

- **Занурення.** Використовуйте більше фізичних вправ, як-от створення "живого кола" громади
- **Дослідження.** Фокусуйтеся на конкретних, видимих громадах (клас, родина, спортивна команда)
- **Творчість.** Додайте варіанти з ліпленням, аплікацією, рольовими іграми
- **Рефлексія.** Використовуйте малювання або символи замість тільки словесного вираження

Для 12-13 років:

- **Занурення.** Включіть обговорення про онлайн-громади та соціальні мережі
- **Дослідження.** Досліджуйте питання лідерства та ролей у громаді
- **Творчість.** Пропонуйте створення мультимедійних проєктів та презентацій
- **Рефлексія.** Поглиблені питання про особисту відповідальність у громаді

Для 14-15 років:

- **Занурення.** Обговорення складних тем: конфлікти в громадах, виключення, приналежність
- **Дослідження.** Аналіз різних типів громад, їх історії та еволюції
- **Творчість.** Соціальні проєкти, дебати, створення власних громадських ініціатив
- **Рефлексія.** Планування особистого внеску в громаду, довгострокові цілі

СКЛАДНІ СИТУАЦІЇ ТА РЕАКЦІЇ

Ситуація. Я не належу до жодної громади.

Реакція. Це дуже важливе спостереження. Іноді ми не відчуваємо зв'язку з громадами навколо нас. Що могло б допомогти почуватися частиною якоїсь спільноти? А можливо, ти є частиною громади, але вона виглядає не так, як інші очікують?

Ситуація. Конфлікт під час групової роботи

Реакція. Цікаво: прямо зараз ми бачимо, як непросто бути громадою! Зупинімося і подумаймо: що потрібно нашій маленькій громаді зараз, щоб всім було комфортно? Це частина дослідження того, як працюють громади.

Ситуація. Дитина розповідає про негативний досвід у громаді

Реакція. Дякую за довіру. Справді, не всі досвіди в громадах позитивні. Це важлива частина розуміння того, як громади працюють. Як думаєте, що допомагає громадам бути безпечними для всіх?

Ситуація. Дитина занадто активна і перебиває інших

Реакція. Я бачу, що тебе дуже надихає ця тема! Подумаймо разом: як у хорошій громаді забезпечити, щоб усі голоси були почуті? Що ти можеш зробити, щоб підтримати інших у нашій громаді?

ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПЕДАГОГА/ПЕДАГОГІНИ

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ПРОСТОЮ МОВОЮ

Громада

Це як велика родина, але не за походженням, а за вибором. Люди, які вирішили бути разом заради чогось спільного — місця, де живуть, справи, яку роблять, або просто тому, що їм добре разом.

Громадянське суспільство

Уявіть, що суспільство — це великий будинок. Громадянське суспільство — це всі кімнати, де люди збираються добровільно: клуби, організації, ініціативи. Не те, що держава каже робити, а те, що люди самі хочуть робити разом.

Солідарність

Як у футбольній команді: коли один не справляється, інші допомагають. Не тому, що мусять, а тому, що розуміють: разом ми сильніші.

Інклюзивність

Це коли в громаді місце є для всіх, навіть якщо хтось інший. Як у хорі: різні голоси, але разом створюють красиву музику.

Участь

Не просто "бути в громаді", а робити щось для неї. Як у грі: не просто дивитися, а грати.

ІСТОРИЧНІ КОНТЕКСТИ: ЯК РОЗВИВАЛИСЯ ГРОМАДИ

Давні часи. Племена та родові спільноти

Люди об'єднувалися для виживання. Всі знали один одного, всі мали ролі, всі залежали одне від одного.

Середньовіччя. Цехи та ремісничі спільноти

Майстри одного ремесла об'єднувалися в цехи. Передавали знання, підтримували одне одного, встановлювали правила якості.

Козацькі часи. Громадське самоврядування

Козацька Січ — приклад громади, де всі важливі рішення приймали разом. Кожен мав голос, кожен міг стати ватажком.

Індустріальна епоха. Робітничі спільноти

Люди переїжджали до міст, створювали нові типи громад — за місцем роботи, профспілки, культурні товариства.

Сучасність. Цифрові громади

Тепер люди можуть створювати громади в інтернеті, об'єднуватися навколо ідей, незалежно від того, де живуть.

Для дітей 9-11 років:

Уявіть, як змінювалися способи, якими люди знаходили своїх друзів та однодумців!

Для дітей 12-15 років:

Які переваги та недоліки ви бачите в кожному типі громад? Чому люди завжди прагнули об'єднуватися?

ДОДАТКОВІ ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Для поглибленого дослідження теми:

Філософські питання:

- Чи може людина жити без громади?
- Що важливіше: підкоритися громаді чи залишитися вірним собі?
- Чи має право громада виключати когось?
- Як знайти баланс між "я" та "ми"?

Практичні питання:

- Що робити, якщо в громаді відбувається щось неправильне?
- Як зберегти громаду, коли люди переїжджають?
- Чи можна створити громаду штучно або вона має виникати природно?
- Як технології змінюють наші громади?

Творчі питання:

- Якби ви створювали громаду на новій планеті, які б правила встановили?
- Як би виглядала ідеальна громада для підлітків?
- Які професії майбутнього будуть працювати з громадами?

Адаптація для різних груп

Для 9-11 років. Використовуйте казкові приклади: "А як животинки в лісі створюють громаду?", "Чи є громада в мурашок?"

Для 12-13 років. Зверніться до їхнього досвіду: "Як створюється громада в онлайн-грі?", "Що робить хорошим шкільний клас?"

Для 14-15 років. Більш складні питання: "Як громади впливають на формування особистості?", "Яка роль конфліктів у розвитку громади?"

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ТРЕНДИ

Цікаві факти про громади

Різні рівні дружби за Данбаром — дослідження показують, що у людини є кілька кіл спілкування: 5 найближчих людей, 15 близьких друзів, 50 значущих знайомих, і до 150 стабільних соціальних зв'язків.

Ефект "слабких зв'язків" — іноді найкорисніші можливості приходять не від близьких друзів, а від знайомих.

Онлайн та офлайн громади — дослідження показують, що це різні типи соціального капіталу. Найкращі результати дає поєднання віртуального та реального спілкування, але офлайн-взаємодії залишаються важливішими для психологічного добробуту.

Сучасні виклики громад:

- Соціальні мережі: створюють нові можливості для зв'язків, але не замінюють живого спілкування
- Міграція: як зберігати громади, коли люди переїжджають?
- Різноманітність: як створювати інклюзивні громади?
- Екологія: як громади можуть допомогти планеті?
- Цифровий розрив: як забезпечити рівний доступ до онлайн-громад?